
НОВИЦЬКА С.Р., к.геог.н., доцент

**ПОЛЬОВА ПРАКТИКА У ПРИРОДНИХ ЗАПОВІДНИХ
ОБ'ЄКТАХ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЇ**

Практична підготовка майбутніх студентів – екологів є обов'язковим компонентом їх професійної підготовки. А одним з професійних завдань еколога є забезпечення діяльності природоохоронних установ. Випускники освітньої програми «Екологія» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка працюють в установах і об'єктах природно-заповідного фонду Тернопільщини.

Основною метою проходження польової практики у природних заповідних об'єктах є практичне вивчення заповідних об'єктів різних категорій заповідання, їх структури та особливостей території. В процесі практики у здобувачів вищої освіти передбачається формування таких компетентностей, як: знання і розуміння предметної області та професійної діяльності; здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (експертами з інших галузей знань чи видів економічної діяльності); здатність до проведення досліджень на відповідному рівні; здатність працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії; здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт; знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування; здатність проводити екологічний моніторинг та оцінювати поточний стан навколишнього середовища; здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження біорізноманіття та формування екологічної мережі; здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень; здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування; здатність до

опанування міжнародного і вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

В процесі проходження практики студенти опираються на вже отримані теоретичні знання з навчальних дисциплін «Вступ до фаху», «Ґрунтознавство», «Метеорологія і кліматологія», «Геологія з основами геоморфології», «Гідрологія», а також отримують знання, які знадобляться у вивченні навчальних дисциплін на наступних курсах. Польова практика у заповідних об'єктах відбувається в 4 семестрі і закріплює теоретичні знання з курсу «Заповідна справа».

Однією з важливих баз практики є Карпатський регіон з його багатством заповідних об'єктів різних таксономічних рівнів. Серед різноманітного спектру заповідних об'єктів Карпат особливе місце посідає Карпатський національний природний парк (НПП).

Карпатський національний природний парк — перший і один з найбільших в Україні національних природних парків. Він був створений 3 червня 1980 р. Ще в 1921 році у межах його нинішньої території на площі 447 га було створено резерват для охорони Чорногірських пралісів. Частина нинішньої території парку з 1968 по 1980 рік була у складі Карпатського державного заповідника, від якого при створенні парку були відокремлені Говерляньське і Високогірне лісництва [1].

На території парку переважають ліси та луки, є чагарники і болота. Парк розташований у зоні висотних поясів буково-ялицевих та смерекових лісів, а також субальпійського та альпійського поясів. Серед переважаючих хвойних лісів основну площу займають смерекові ліси, значно меншу — ліси з ялиці білої та сосни звичайної. У субальпійському поясі смугу криволісся формують сосна гірська та вільха зелена. В широколистяних лісах найчастіше зустрічається бук лісовий, граб звичайний, клен-явір.

Видовий склад рослинності парку багатий і різноманітний. Загалом тут нараховано 1105 видів рослин, що становить 54,9%

всієї флори Українських Карпат, і зареєстровано 95 видів, які занесені до Червоної книги України. З трав'яних зустрічаються: папороть чоловіча, живокіст серцелистий, астранція велика, билинець комарниковий, білоцвіт весняний. Флора високогір'я представлена анемоною нарцисоцвітою, вербою туполистою, дріадою восьмипелюстковою тощо. Різноманіття тваринного світу НПП «Карпатський» зумовлене багатством форм рельєфу, клімату та рослинного світу. Із дрібних ссавців поширені: бурозубка мала, звичайна та альпійська, кутора мала та велика, миша хатня і жовтогорла, полівки темна, Шермана і снігова; з гризунів — білка звичайна з чорно-коричневим хутром, вовчки сірий, лісовий та горішниковий. З парнокопитних найчастіше зустрічаються: олень благородний, козуля, кабан дикий. Іноді можна побачити і володаря карпатських гір — ведмедя бурого. Також тут мешкають куниці лісова і кам'яна, борсук, вовк, кіт лісовий, рись, видра та горностай. В темнохвойних лісах є тайгові представники птахів – снігур і горіхівка, у долині полюють канюки. Загалом до фауни парку належать 48 видів ссавців, 110 – птахів, 11 – риб, 10 – земноводних, 6 – плазунів. 32 представники тваринного світу занесено до Червоної книги України; є й такі, що числяться у переліку Європейського Червоного списку (вовк, ведмідь бурий, видра річкова, рись звичайна тощо).

НПП «Карпатський» розташований в цікавому історико-етнографічному районі – Гуцульщині, де є чимала культурно-історична спадщина. Відвідувачів приваблюють також визначні природні об'єкти – печери та скелі Довбуша, водоспад Пробій, озера Марічейка та Несамовите, урочище Кедрувате – єдине місце зростання кедрової сосни та інші.

В межах НПП «Карпатський» розташована гора Говерла – найвища вершина Українських Карпат і найвища точка України, її висота становить 2 061 м над рівнем моря. Розташована в гірському масиві Чорногора на межі Надвірнянського району Івано-Франківської області та Рахівського району Закарпатської області [1].

Також під час проходження польового етапу практики студенти відвідали адміністрацію НПП «Карпатський» в м. Яремче, де мали можливість відвідати Музей природи, ознайомитися з літописом природи, особливостями роботи відділів парку, а також попрацювати з науковими співробітниками парку під час проведення польових досліджень абіотичних показників парку, зокрема гідрологічних вимірювань на річці Прут. (рис. 1, 2, 3, 4).

**Рис. 1. Дослідження червонокнижного виду – шафрана
Гейфеля на вершині г. Говерла**

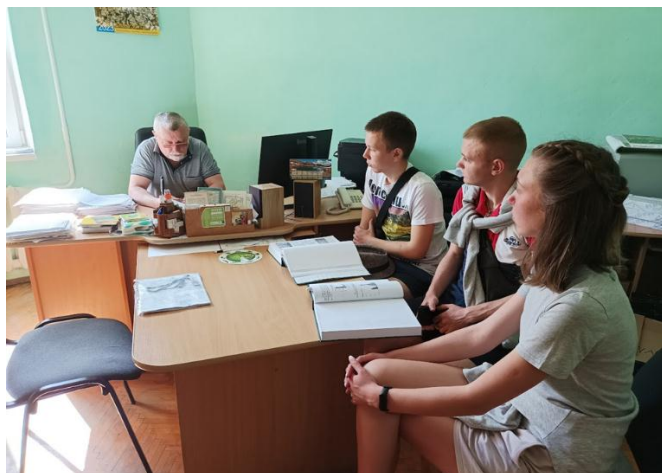

Рис. 2. Ознайомлення з літописом природи НПП «Карпатський»

Рис. 3. Визначення БСК на річці Прут із співробітником НПП «Карпатський»

Рис. 4. У лабораторії вимірювального аналітичного контролю та моніторингу наукового відділу парку

Студенти також мали можливість помандрувати екологічними стежками парку: «Вольєрне господарство – водоспад Дівочі сльози», «Стежка Довбуша», «На гору Маковиця», ознайомитися з особливостями організації екологічних стежок різного ступеня складності. (рис. 5, 6, 7, 8).

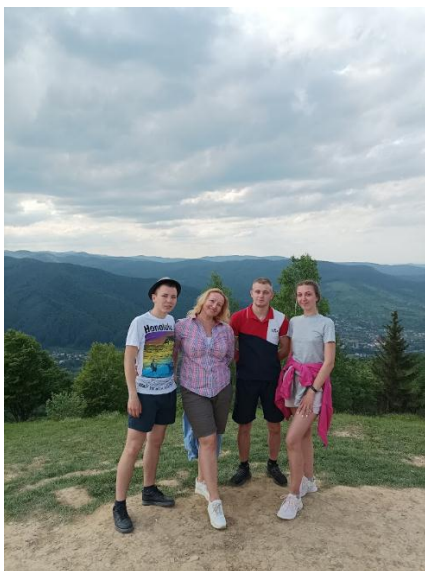

Рис. 5. Гора Маковиця

Рис. 6. Водоспад Пробій в м. Яремче

Рис. 7. Вольєрне господарство

Рис. 8. Водоспад «Дівочі сльози»

Під час польової практики в заповідних об'єктах студенти ознайомлюються з особливостями заповідних об'єктів різних категорій, підходами до їх формування і розвитку, режимом охорони; вивчають літопис природи; організацію різних видів екологічних стежок; набувають вміння визначати червонокнижні види рослин і тварин; з'ясовувати специфіку роботи науковців у заповідних об'єктах; оволодівають методами сучасних польових досліджень; формують навички самостійного опрацювання зібраного емпіричного матеріалу; набувають навичок роботи з приладами для проведення інструментальних спостережень; оформлення даних польових робіт, підготовки звітних матеріалів про польові дослідження та їх захист; поглиблення знань про принципи і значення природозаповідання. Ці знання, вміння і навички є необхідними для здобуття кваліфікаційного рівня бакалавра екології.

Література:

1. Карпатський національний природний парк. Офіційна сторінка. URL: <https://karpatskyi-park.in.ua/mandruy/marshruty/page/3/?route-type=ekostezhka>

2. Корчемлюк М.В., Кравчинський Р.Л. Основи моніторингу водних джерел на території Карпатського національного природного парку. Природні ресурси регіону: проблеми використання, ревіталізації та охорони: Матеріали III-ого міжнародного наукового семінару. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. С. 194-199.

3. Москвjak Я.Є. Сучасний стан та перспективи розвитку екологічного туризму в Карпатському регіоні України. *Вісник Хмельницького націон. університету. Економічні науки*, 2022. №2, Том 1. С. 184-188.